

marife

dini araştırmalar dergisi

Turkish Journal of Religious Studies

cilt / volume: 24 • sayı / issue: 1 • yaz / summer 2024

Suriyeli Öykücü Ülfet el-İdlibî'nin Öykülerinde Kadın: Mavi Perdeler (السَّائِرُ الزُّرْقُ) İsimli Öykü Örneği

*The Woman in the Stories of Syrian Author Ulfet Al-Idlibi:
An Example from the Story 'The Blue Curtains' (السَّائِرُ الزُّرْقُ)*

Yusuf Sami Samancı

Dr. Öğr. Üyesi, Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Arap Dili ve Belagatı Anabilim Dalı
Assist. Prof., Selçuk University, Faculty of Theology, Department of Arabic Language and Rhetoric
Konya / Türkiye
yusufsamisamanci@gmail.com | <https://orcid.org/0000-0002-6093-9621>

Article Type / Makale Tipi

Research Article / Araştırma Makalesi

DOI: 10.33420/marife.1466030

Cite as / Atıf: Samancı, Yusuf Sami. "Suriyeli Öykücü Ülfet el-İdlibî'nin Öykülerinde Kadın: Mavi Perdeler (السَّائِرُ الزُّرْقُ) İsimli Öykü Örneği". *Marife* 24/1 (2024) 216-240.

<https://doi.org/10.33420/marife.1466030>

Plagiarism / İntihal: This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software. / Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi.

Copyright / Telif Hakkı: "This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 (CC BY-NC-ND 4.0) International License." / "Bu makale Creative Commons Atıf-GayriTicari-Türetilemez 4.0 (CC BY-NC-ND 4.0) Uluslararası Lisansı altında lisanslanmıştır."

e-ISSN: 2630-5550

<https://marife.org/tr/>

Suriyeli Öykücü Ülfet el-İdlibî'nin Öykülerinde Kadın: Mavi Perdeler (السَّائِرَةُ الرُّزُقُ) İsimli Öykü Örneği

Özet

Arap edebiyatının klasik dönemi olarak kabul edilen Câhiliye döneminden modern döneme kadar kadın imgelemi farklı edebi türlerde kendini gösteren bir unsurdur. Gerek şiir gerekse nesir olsun farklı edebi yapıtlarda yazarlar ve şairlerin kullandığı temalardan biri de kadın mefhumu olmuştur. Câhiliye şiirindeki gazel temasında genellikle aşk ve güzelleme bağlamında kendini gösteren kadın, modern dönem Arap edebiyatının önemli türlerinden öyküde yazarların üzerinde durduğu ve başkahraman olarak yapıtlarında yer verdikleri önemli bir öge olarak karşımıza çıkmaktadır. Arap coğrafyasının farklı bölgelerindeki öykü yazarları, toplum içinde kendini ispat etmeye çalışan, ataerkil toplum yapısı içerisinde özgür bir birey olarak varlık mücadelesi veren kadın hakkında öyküler kaleme almıştır. Yazdığı öykülerle Arap öykücülüğünde önemli bir yere sahip olan Suriyeli edebiyatçılarından Ülfet el-İdlibî'nin kadın imgelemesine bakışı ve öykülerinde kadın karakterini kullanımı ise diğer öykü yazarlarından farklı yapıdadır. Yazdıkları öykülerde Filistin problemi gibi daha çok siyasi ve ideolojik konuları tercih eden çoğu Arap öykü yazarından farklı olarak Ülfet el-İdlibî öykülerinde, yaşadığı toplumda aile ve aile içerisinde kadın mefhumu üzerinde durmaktadır. Realist bir bakış açısına sahip olan el-İdlibî, öykülerini doğrudan yaşadığı çevreden ve toplumdan beslenerek kaleme almıştır. Bu bağlamda el-İdlibî'nin öykülerinde kadın teması, geleneksel Suriye ailesinde kadının konumu ve değeri, aile hayatında kadının karşılaştığı problemler, eski gelenekler ve yeni akımlar arasında kadının aile bireyleri arasında varlık mücadelesi gibi konularda kendini gösterir. Yazarın "Mavi Perdeler" (السَّائِرَةُ الرُّزُقُ) isimli öyküsü bahsi geçen üslupta yazdığı öykülerine güzel bir örnektir. "Mavi Perdeler" temel olarak, çocukları olmaması sebebiyle yıkılmanın eşiğine gelen bir ailenin dramını konu etmektedir. Öykünün anlatıcısı rolündeki başkahraman olan koca karakteri, annesini razı etmek ya da karısıyla evliliğini devam ettirmek arasında kalmış, ikilem içerisinde bocalamaktadır. Annesi ondan, çocuk dünyaya getiremeyen mevcut eşinden boşanmasını, komşusu olan daha genç bir kızla evlenmesini istemekte ve bu kızdan çocuk yapması için oğluna durmadan baskı yapmaktadır. Ama başkahraman olan koca karakterinin, son derece uyumlu olan, severek evlendiği ve halen âşık olduğu eşinden de bir türlü boşanmaya gönlü razı değildir. Hikâyede anlatılan bu alışıldık konunun satır aralarında ise yazar birbirinden farklı üç kadın karakterinin kıyaslamasını yapmaktadır. Söz konusu kadın imgelemeleri, geleneksel kültürü temsil eden anne, yuva yıkma pahasına da olsa kendi menfaatini düşünen komşu kız ve anlatıcı olan başkahramandan sonra öykünün en önemli kahramanı olan eş karakterleridir. el-İdlibî son derece bilindik bir aile çatışması bağlamında, Suriye toplumundaki aile yapısı içerisinde yer alan kadını üç farklı tiplikleme betimlemektedir. Çalışmamızda "Mavi Perdeler" isimli öykü örneği temelinde Ülfet el-İdlibî'nin öykülerinde kadının yeri ve edebiyata yansımaları ele alınmaktadır. Bu bağlamda ilk olarak Arap edebiyatında öykünün kısa bir tarihçesi ve yazarımız Ülfet el-İdlibî'nin hayatı, eserleri ve edebi kişiliği konu edilmektedir. Ardından yazarın farklı öykülerinden örneklerle hikâyelerinde kadın karakterini nasıl ele aldığı ve betimlediği üzerinde durulmaktadır. Daha sonra ise yazarın "Mavi Perdeler" isimli öyküsü, konusu ve olay örgüsü, zaman ve mekân sınırlılıkları, kahraman profilleri ve özellikle kadın kahramanları, öykünün perspektifi ve anlatım teknikleri, dil ve üslup özellikleri açısından incelenmektedir. Çalışmanın sonunda da öykünün çevirisi ek olarak verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Arap Dili ve Belagati, Suriye Öykücülüğü, Ülfet el-İdlibî, Edebiyatta Kadın, Mavi Perdeler.

"The Woman in the Stories of Syrian Author Ulfet Al-Idlibi: An Example from the Story 'The Blue Curtains' (السَّائِرَةُ الرُّزُقُ)"

Summary

From the classical period of Arabic literature known as the Jahiliyyah era to the modern era, the portrayal of women has been a recurring element across various literary genres. Whether in poetry or prose, one of the themes frequently utilized by writers and poets is the concept of womanhood. In the ghazal genre of Jahiliyyah poetry, women typically manifested themselves within the contexts of love and admiration; whereas in modern Arabic literature, particularly in the genre of short stories, women emerge as significant elements upon which authors focus and whom they integrate as main

characters in their works. Short story writers from various regions of the Arab world have penned narratives concerning women who strive to assert themselves within society, contending as liberated individuals within patriarchal structures. Unlike many Arab short story writers who predominantly engage with political and ideological subjects such as the Palestinian issue, Ulfet al-Idlibi, a prominent Syrian author renowned for her short stories, adopts a distinctive approach in her depiction and utilization of female characters. Rather than delving into politically charged narratives, al-Idlibi's stories center on the institution of family and the role of women within it within her societal context. Possessing a realist perspective, al-Idlibi draws inspiration directly from her environment and society in crafting her narratives. Consequently, themes related to women in her stories encompass the position and value of women within traditional Syrian families, the challenges encountered by women within family life, and the struggle for existence among family members amid traditional customs and contemporary trends. Her story "The Blue Curtains" (الستائر الزرق) serves as an exemplar of her stylistic approach. "The Blue Curtains" primarily narrates the plight of a family on the brink of collapse due to their inability to conceive children. The protagonist, portrayed as the narrator, finds himself torn between appeasing his mother's demands for him to divorce his current wife—who has been unable to bear children—and marry a younger woman from the neighborhood in hopes of having offspring. However, the protagonist, despite his harmonious relationship with his wife, whom he loves deeply and remains devoted to, is reluctant to divorce her. Implicit within this conventional narrative lies the juxtaposition of three distinct female characters: the mother, representing traditional culture; the neighbor girl, who prioritizes her own interests even at the expense of breaking up a family; and the protagonist's wife, portrayed as the most significant character in the story following the narrator himself. Al-Idlibi portrays the woman within the Syrian societal framework through these three typified characters, each embodying different facets of familial conflict. This paper, based on the example of the short story "The Blue Curtains", explores the position of women in Ulfet al-Idlibi's stories and their reflection in literature. It begins by providing a brief history of the short story in Arabic literature and delves into the life, works, and literary persona of Ulfet al-Idlibi. Subsequently, it examines how the author addresses and portrays female characters in her various stories through examples from different narratives. The focus then shifts to the analysis of "The Blue Curtains", exploring its plot, characters, time and space limitations, character profiles—especially those of the female characters—narrative perspective, and stylistic features such as language and tone. The paper concludes with a translation of the short story as an appendix.

Keywords: Arabic Language and Rhetoric, Syrian Short Story, Ulfat al-Idlibi, Women in Literature, The Blue Curtains.

Giriş

Edebi bir tür olarak öykü *short story* ya da kısa hikâye (القصة القصيرة) Arap dünyasına 19. yüzyılın ikinci çeyreğinde, Batı edebiyatından yapılan çevirilerle girmiştir.¹ Arap edebiyatındaki tercüme olmayan ilk orijinal öykü ise Mısırlı yazar Muhammed Teymûr'un 1917 yılında yazdığı *Trende* (في القطار) isimli sosyal eleştiri temalı öyküdür.² Sonraki yıllarda Mısır, Ürdün, Lübnan, Irak ve Suriye gibi Arap coğrafyasının farklı ülkelerinde *el-Vekâyi el-Mısıriyye*, *el-Hilâl*, *ez-Ziyâ*, *Fetâtu's-Şark*, *el-Kevâkib*, *el-Ehram*, *et-Tenkîd ve't-Tebkîl*, *el-Muktataf*, *el-Letâif*, *Misbâhu's-Şark*, *er-Rivâye* ve *el-Kıssa* gibi, kimi genel anlamda edebiyatla ilgili kimi de doğrudan öykü ve roman türüne ayrılmış pek çok gazete ve dergi yayımlanmış, çeşitli üsluplarda yazılan öykülerle modern Arap edebiyatında öykü farklı alt türlerde gelişme imkânı bulmuştur.³ Günümüz Arap edebiyatında önemli bir edebi tür haline gelmiş

¹ Mevlüt Kula, "Modern Suriye Hikâyesine Genel Bir Bakış", *Doğu Araştırmaları* 7 (Ocak 2011), 18.

² Musa Yıldız, "Arap Edebiyatında İlk Modern Kısa Öykü Muhammed Teymûr'un Fî'l-Kitâr'ı", *Nüşa* 2/4 (Kış 2002), 44.

³ Ramadân Muhammed Halid, "el-Kıssatu'l-Kasîra fî Sûriyye", *Dirâsât İştirâkiyye* 171-172 (1998), 10-

olan öykü, Batı menşeli bir edebiyat ürünü olsa da zamanla gelişerek kendine özgü temel özellikleri ve içerdiği unsurlarıyla Arap edebiyatında müstakil bir edebi tür olarak yerini almıştır.⁴

1930'lu yıllardan itibaren Suriye'de öykü türü edebi çevrelerde yaygınlaşmaya başlamıştır. Suriye'de öykünün diğer Arap ülkelerinden daha geç revaç bulmasında, Suriye'nin Fransızlar tarafından işgalinin 1940'lı yıllara kadar sürmesi ve bu süreçte bölgedeki edebiyatçıların başta Mısır olmak üzere farklı bölgelere göç etmesi etkili olmuştur.⁵ Suriye öykücülüğüne dair yapılan çalışmalar arasında Muhammed en-Neccâr'ın *Hemesâtu Beradâ* ve *Fî Kusûri Dimaşk* isimli iki öykü kitabının yanı sıra Fuâd eş-Şâyib, Alî Hulkî, Cebrâîl Sa'âde, İlyân Deyrânî, Zekeriyâ Tâmir, George Sâlim, Nedîm Mar'aşî, Muhammed Kâmil el-Hatîb, Abdullah Ebû Heyf, İbrâhîm el-Halîl, Sâmî Hamza, Subhî Desûkî, Halîl Câsim el-Humeydî, Velîd Mi'mârî, İskender Tu'me, Muhammed Halid Ramazan, Ahmed Mahmûd el-Mustafâ, Muhsin Yûsuf, Zuheyr Cebbûr ve Muhammed Nedîm'in yazdığı öyküler zikredilebilir.⁶ Suriyeli öykücüler arasında önemli bir yere sahip olan diğer bir öykücü de bu çalışmada incelenen *Mavi Perdeler* (السَّائِرَةُ الرُّقَى) adlı öyküsünde olduğu gibi, öykülerinde kadın imgesini yoğun bir şekilde kullanan Ülfet el-İdlibî'dir.

15 Kasım 1912 yılında Dimaşk'ın en köklü ve elit semtlerinden biri olan Sâlihiyye'de dünyaya gelen Ülfet el-İdlibî'nin doğduğu dönem, Suriye için siyasi anlamda karmaşık bir dönemdir. I. Dünya savaşı ve sonrasında ülke Fransızlar tarafından işgal edilmiştir. İlk eğitimine bu sıkıntılı dönemde başlayan yazar, küçük yaşta tifo hastalığı geçirmesi sebebiyle bir dönem eğitimine ara vermiş, sonrasında ikamet ettiği bölgedeki Medresetu'l-'Affif isimli okula başlamış ve birincilikle mezun olmuştur. 1927 yılında Dâru'l-Muallimât isimli kız öğretmenler okuluna başlamış, bu okulda öğrenciliği devam ederken 17 yaşında Doktor Hamdi el-İdlibî ile evlenmesi sonucunda okuldan ayrılmıştır. Resmi anlamda tahsil hayatı yarıda kesilen yazar ömrünün geri kalanında okuyup öğrenmeye ve özellikle edebiyatla ilgilenmeye devam etmiştir. Babası Ebû'l-Hayr Ömer Paşa ve döneminin meşhur edebiyatçılarından dayısı Kazım ed-Dağıştânî'nin yönlendirmeleriyle *el-İkdu'l-Ferîd*, *el-Eğânî*, *el-Emâlî* gibi klasik edebiyat kitaplarını okumuş, ayrıca Tâhâ Huseyn, Tevfik el-Hakîm, Mahmûd Teymûr gibi Arap yazarların ve Tolstoy, Dostoyevski, Balzac, Maupassant gibi Batı edebiyatının önde gelen isimlerinin eserlerini okuyup incelemiştir.⁷

Resmi ya da özel pek çok farklı edebi çevrede görevler alan Ülfet el-İdlibî, edebiyata hasredilen bir ömür sürdükten sonra 22 Mart 2007 tarihinde 95 yaşında

→

11; Eyüp Tanrıverdi, "Modern Arap Edebiyatında Öykünün Serüveni", *Nüsha* 14/15 (Güz 2004), 113.

⁴ Muhammed Yusuf Necm, *el-Kıssatu fi'l-Edebi'l-'Arabiyyi'l-Hadîs* (Beyrut: Dâru's-Sekâfe, 1996), 127; Nu'aym el-Yâfi, *et-Tatavvuru'l-Fennî li Şekli'l-Kıssati'l-Kasîra fi'l-Edebi's-Şamiyyi'l-Hadîs Suriye Lübnan Ürdün Filistin* (Dimaşk: Menşûrâtu İttihâdî'l-Kuttâbi'l-'Arabî, 1982), 128.

⁵ Hüseyin Yazıcı, "Suriye'de Kısa Öykü", *Şarkiyat Mecmuası* 19 (Haziran 2012), 120-121.

⁶ Muhammet Tasa, "Suriye Öykücülerinden Mâcid Reşid el-'Uveyyid'in "Sıcak Bir Yaz"ı", *Marife* 6/2 (Güz 2006), 134-136.

⁷ Elmas Alamaslı, Modern Suriye Edebiyatı'nda Ülfet El-İdlibî ve Kısa Şâmiyye Adlı Öykü Seçkisinden Seçme Hikâyelerin Teknik İncelenmesi (Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2012), 20-22.

Paris'te vefat etmiş ve cenazesi memleketi Dimaşk'a getirilerek defnedilmiştir.⁸

el-İdlibî'nin ilk öyküsü, 1947 yılında yazdığı ve Londra radyosunun düzenlediği edebiyat yarışmasına göndererek üçüncülük kazandığı *Son Karar* (القرار الأخير) isimli öyküdür. el-İdlibî başta Suriye olmak üzere pek çok ülkede farklı ödüller almış, birçok edebiyatçı kendisinden övgüyle bahsetmiştir. Yayınlanan eserlerinden bazıları şunlardır:⁹

- قَصَصَ شَامِيَّةَ (*Şam Hikâyeleri*), 1954.
 وَدَاعًا يَا دِمَشْقَ (*Elveda Ey Dimaşk*), 1963.
 الْمُتَوَلِّيَا فِي دِمَشْقَ أَحَادِيثَ أُخْرَى (*Dimaşk'ta Manolya ve Diğer Konuşmalar*), 1964.
 وَبِضْحَكَ الشَّيْطَانِ (*Ve Şeytan Güliyor*), 1970.
 نَظْرَةٌ فِي أَدَبِنَا الشَّعْبِيِّ: أَلْفَ لَيْلَةٍ وَلَيْلَةٍ وَسِيرَةَ الْمَلِكِ سَيْفِ بْنِ ذِي يَزَنَ (*Halk Edebiyatımıza Bakış: Binbir Gece Masalları ve Emîr Seyf b. Zî Yezzen'in Hayatı*), 1974.
 عَصِيَّ الدَّمْعِ (*Gözyaşlarının İsyanı*), 1976.
 دِمَشْقَ يَا بَسْمَةَ الْحُزْنِ (*Hüznün Gülümseyişi Şam*), 1980.
 نَفْحَاتِ دِمَشْقِيَّةَ (*Şam Esintileri*), 1990.
 حِكَايَةَ جَدِّي (*Dedemin Hikâyesi*), 1991.
 وَدَاعُ الْأَحَبَّةِ (*Sevgililerin Vedası*), 1992.
 مَا وَرَاءَ الْأَشْيَاءِ الْحَبِيبَةِ (*Güzel Şeylerin Ardında*), 1996.
 عَادَاتِ وَتَقَالِيدِ الْحَارَاتِ الدَّمَشْقِيَّةِ الْقَدِيمَةِ (*Eski Şam Mahallelerinin Adetleri ve Gelenekleri*), 1996.

Ülfet el-İdlibî öykülerinde realist bir metot uygulamıştır. Siyasi tartışmalar da taraf olmak ya da gerçekten kopuk kurgusal bir dünya yerine öykülerini hayatın içinden, bizzat yaşadığı çevre olan Dimaşk'ın pazarlarından, sokaklarından ve evlerinden almıştır. Pek çok farklı edebi çevreden kabul görmesi ve eserleri farklı dillere tercüme edilmiş olmasına rağmen, Suriye'de 1998 yılında birleşik baskı şeklinde 171. ve 172. sayıları bir arada yayınlanan ve *Suriye'de Öykü* (القصة القصيرة في سوريا) konusunu özel olarak ele alan *Dirâsât İştirâkiyye* dergisindeki ülkede meşhur olmuş 88 öykü yazarının arasında isminin bulunmaması, Ülfet el-İdlibî'nin siyasetten ve ideolojiden ne denli uzak durduğunu gösteren önemli bir husustur.¹⁰

1. Ülfet el-İdlibî'nin Öykülerinde Kadın

Edebiyatçı için en önemli kaynaklardan biri içinde yaşadığı toplum ve çevredir. Şair ya da yazar çevresini gözlemler. Kendisini etkileyen, hakkında yazmaya değer gördüğü bir olay veya bir durumla karşılaştığında da onu zihninde ve gönül potasında eritip yeniden şekillendirir. Kimi zaman başlangıç noktasına hayali unsurlar ve figürler ekler. Kimi zaman da kendinden bir şey katmaksızın, gördüğü ve

⁸ Alamaslı, *Modern Suriye Edebiyatı'nda Ülfet El-İdlibî ve Kısa Şâmiyye Adlı Öykü Seçkisinden Seçme Hikâyelerin Teknik İncelenmesi*, 21.

⁹ Fatma Akpınar, "Suriyeli Öykücü Ülfet el-İdlibî'nin 'وداعا يا دمشق' (Elveda Ey Dimaşk) Adlı Öyküsünün Edebî Tahlili", *Akif* 52/2 (Aralık 2022), 115-116.

¹⁰ *Dirâsât İştirâkiyye* (Dimaşk, 1998), S: 171-171/4-6.

özümsemiği şekilde, ama yine kendi bakış açısıyla ve kendi birikimiyle gördüğü ve etkilendiği şeyi dizelere, satırlara döker. Böylece edebi ürün hem şair veya nâsirin hissiyatını yansıtır, hem de toplumsal yahut psikolojik unsurları barındırarak okuyucuya mesaj verir. Ülfet el-İdlîbî'nin öyküleri de, konularını doğrudan Suriye toplumundan, Dimâşk ve diğer Suriye şehirlerinin sokaklarından, evlerinden almıştır. Yazar kendi ifadeleriyle bu sokakları ve evleri şu cümlelerle anlatmaktadır:

“Eski Dimâşk'taki semtlerimizin uygulanagelen alışkanlıkları ve gelenekleri vardı. Bu alışkanlıklar ve gelenekler asla bozulamaz, çiğnenemez yazılı kanunlar gibiydi. İçlerinden en güzeli de o semtin evlatlarının hepsi için geçerli olan, insanlar arasındaki sevgiden kaynaklanan birbirlerine karşı şefkat ve muhabbetleriydi. Adeta tek bir aile gibiydiler. Beraber sevinirler, beraber üzüldülerdi. Çoğu kez semtin ileri gelenlerinden birinin evinde ve genelde de evin selamlık bölümünde icra edilen oturmalara konuk olup bir araya gelirlerdi. Fakirleri zenginlerinin yanında otururdu. Zenginleri fakirlerini hor görüp tepeden bakmazdı. Büyükleri küçüklerine üstünlük taslamazdı. Semtlerindeki problemlerini, mesele resmi makamlara taşınmadan kendileri çözerlerdi. Kavga edenlerin arasını bulurlar, düşkün, hasta ve işsiz kalmışın elinden tutarlardı. Fakir biri ölürse cenazesine ilgilenirler, dullara ve yetimlere şefkat gösterirlerdi. Aralarında; yiğitlik, izzet-i nefis, gurur ve onur hasletlerinin, ayrıca başkalarına karşı duydukları insanî hissiyatın onları zorunlu kıldığı, kendiliğinden var olagelmış toplumsal bir dayanışma vardı. Özellikle de bu başkası bir komşu olursa...”¹¹

Ülfet el-İdlîbî'nin yukarıdaki ifadeleri yazarın, yaşadığı topluma olan bağlılığını göstermektedir. Toplumuna ve yaşadığı coğrafyaya duyduğu bu tutkusu nedeniyle el-İdlîbî'nin öykü kitaplarının çoğu, aile bireyleri, özellikle de aile ve toplum yaşamı içerisinde kadın temalı öykülerden oluşmaktadır.

Ülfet el-İdlîbî kadın temasını işlerken, “kadının ataerkil toplumda varlık mücadelesi” ya da “erkeğin karşısında kadın haklarının savunulması” gibi diğer öykülerde sıkça görülen¹² güncel temaları nadiren işlemektedir. el-İdlîbî öykülerinde daha çok, eksileriyle artılarıyla Dimâşk geleneğindeki aile ve bu geleneksel yapı içerisindeki kadını anlatır. Kendisi de bir kadın olan yazar, öykülerinde kimi zaman mizah dolu bir üslupla güldürerek, kimi zaman yaşanan acıları anlatıp hüznendirerek, kimi zaman da çözümü zor problemleri ve yapılan yanlışları ele alıp düsündürerek, seçtiği kadın kahramanlarla Suriye kadını ve Suriye ailesini öykülerinin satırlarında konu edinmektedir.

Yazarın, öykülerinde kadın ve aile bireylerini ele almasına dair bir aşk hikâyesini konu ettiği *Elveda Ey Dimâşk* (وداعا يا دمشق)¹³, geçmişe özlem duyan bir

¹¹ Ülfet el-İdlîbî, *’Âdât ve Tekâlîd el-Hârâtü’d-Dimâşkiyye el-Kadîme Muhâdarât ve Makâlât* (Dimâşk: İşbiliyye li’-d-Dirâsât ve’n-Neşr ve’t-Tevzî’, 1996), 9.

¹² Söz konusu temada yazılmış öykülere örnek olarak Gâde es-Semmân’ın “Gözlerin Kaderimdir” isimli öyküsüne bakılabilir. Mustafa Taş - Ali Eminoglu, “Gâde Es-Semmân’ın ‘Gözlerin Kaderimdir’ Adlı Öyküsünde Cinsiyetçi Tutumların Analizi”, *Marife Dini Araştırmalar Dergisi* 22/1 (2022), 425-447.

¹³ Ülfet el-İdlîbî, *Vedâ’an Yâ Dimâşk* (Dimâşk: Dâru Talâs, 2001), 33-48; Akpınar, “Suriyeli Öykücü Ülfet el-İdlîbî’nin ‘وداعا يا دمشق’ (Elveda Ey Dimâşk) Adlı Öyküsünün Edebî Tahlili”.

babaanneyle gelini arasındaki çatışmayı gözlemleyen genç bir kızın diliyle anlatılan *Kadınlar Hamamı* (حمام النسوان)¹⁴, istemediği bir hayata mecbur bırakılan ve anne ve babasına öfke duyan bir genç kızın konu edildiği *Tehditkâr Tebessümler* (ابتسامات متوعدة)¹⁵ isimli öyküleri örnek olarak gösterilebilir. Özellikle *Tehditkâr Tebessümler* öyküsünde el-İdlîbî, ailesinde hiçbir söz hakkı olmayan, tamamen kaderine teslim olmuş, kocasının zorbalığına ve anlayışsızlığına karşı kızına da kendi gibi olmayı tavsiye eden bir anne karakteriyle, annesinin pasifliğini sert ifadelerle eleştiren, zorbalığa karşı isyanla dolu, babasının anlayışsızlığı ve annesinin etkisizliği yüzünden hayalleri yıkılmış bir genç kız karakterini betimlemektedir.

Ülfet el-İdlîbî kadın karakterini pek çok öyküsünde farklı açılardan ele almıştır. Yukarıda zikredilen örneklerde yazar, Suriye kadını anlatırken öykülerinde genelde dramatik ve okuyucuyu düşündüren, duygulandıran konuları tercih etmektedir. Nadiren de olsa kimi hikâyelerinde kadın karakterini eğlenceli bir öykü bağlamında ele aldığı da olmuştur. Yazarın, kocasına duyduğu sevgi yüzünden kıskançlık duyan ve bu sebeple anlamsız bir maceraya atılan bir ev hanımını konu edindiği *Selman'ın Giysisi* (ثوب سلمان) adlı öyküsü¹⁶ bu tarzda kurgulanmış hikâyelerinden biridir.

Ülfet el-İdlîbî'nin, Suriye aile yapısında kadını anlattığı daha pek çok öyküsü bulunmaktadır.¹⁷ Söz konusu öykülerden biri de bu çalışmada muhteva ve üslup bakımından değerlendirmesini yaptığımız *Mavi Perdeler* (الستائر الزرق) adlı öyküdür.

2. Mavi Perdeler (الستائر الزرق) İsimli Öykünün Tahlili

Ülfet el-İdlîbî'nin *Mavi Perdeler* (الستائر الزرق) adlı öyküsü, yazarın *Şam Öyküleri* (قصص شامية) kitabındaki ilk öyküdür.¹⁸ Söz konusu kitap, yazarın öykü türünde telif ettiği ilk eseridir.¹⁹ Ayrıca *Mavi Perdeler*, yönetmen Cemîl Vilâye tarafından *Perdeler* (الستائر) ismiyle 1982 yılında Suriye TV'de drama olarak yayımlanmıştır.²⁰ Çalışmanın sonraki bölümünde öykünün özetini de içeren olay örgüsü, zaman ve mekân sınırlılıkları, ayrıca öykünün kahraman kadrosu ve özellikle öyküde yer

¹⁴ Ülfet el-İdlîbî, *ve Yedhaku's-Şeytân* (Dimaşk: Dâru Talâs, 2004), 97-111; Bülent Korkmaz, "Suriyeli Yazar Ülfet İdlîbî'nin Kadınlar Hamamı", *FE Dergi* 4 1 (2012), 54-63.

¹⁵ Ülfet el-İdlîbî, *'Asiyu'd-Dem'* (Dimaşk: Dâru Talâs, 1991), 24-38.

¹⁶ Ülfet el-İdlîbî, *Kısa Şâmiyye* (Dimaşk: Dâru Talâs, 1996), 69-72.

¹⁷ Burada verilen örneklerden başka yazarın kadın temasını konu edindiği öykülerinden bazıları şunlardır: "Kararlı Gözlerdeki Meydan Okumanın İhtişamı" (كبرياء التحدي في العيون الجامدة) el-İdlîbî, *'Asiyu'd-Dem'*, 39-51; "Ve Şeytan Gülüyor" (ويضحك الشيطان) el-İdlîbî, *ve Yedhaku's-Şeytân*, 7-12; "Ebedi Ayna" (مرآة خالدة) el-İdlîbî, *Kısa Şâmiyye*, 83-88; Sırf Senin İçin (من أجلك أنت) el-İdlîbî, *ve Yedhaku's-Şeytân*, 13-22.

¹⁸ el-İdlîbî, *Kısa Şâmiyye*, 13-20.

¹⁹ Alamaşlı, *Modern Suriye Edebiyatı'nda Ülfet El-İdlîbî ve Kısa Şâmiyye Adlı Öykü Seçkisinden Seçme Hikâyelerin Teknik İncelenmesi*, 24.

²⁰ Muhammed Kâsim el-Halîl, "Ülfet et-Tilfizyûniyye", *es-Sevra Yevmiyye Siyâsiyye*, (07 Eylül 2023).

alan kadın kahramanların anlatımdaki durumu, öykünün perspektifi, öyküde yazarın kullandığı anlatım teknikleri, son olarak da dil ve üslup özellikleri konu edilecektir.

2.1. Öykünün Özeti ve Olay Örgüsü

Ülfet el-İdlibî *Mavi Perdeler*'de geleneksel Suriye aile yapısında yaşanan sıkıntıları konu edinmektedir. Öyküde ele alınan ailede kadının kısır olması sebebiyle uzun yıllardır evli olan çiftin çocukları olmamaktadır. Bu durum karı koca arasındaki ilişkiyi zedelemekte, aile yaşantısının gittikçe durgunlaşmasına ve bıktırıcı bir hal almasına neden olmaktadır. Erkeğin annesi de bu durumdan son derece rahatsız olduğunu her fırsatta dile getirmekte, sık sık oğlunun eşinden boşanıp başka bir kadınla evlenmesini öğütlemekte, oğlunu ikna etmek için araçlar koymakta ve türlü planlar kurmaktadır.

Anlatım olarak öykü, iki arkadaş arasında geçen bir konuşma üzerine kurgulanmıştır. Öykünün ilk cümleleri şu şekildedir:

*"Dostum! Ben bir büyüün esiriyim. Bu büyü davranışlarımda beni kontrolü altına almış ve tamamen beni ele geçirmiş. Hatta artık ondan kurtulamaz hale geldim. Yapıp ettiğim her işte güdümlüyüm. Bunu da, böyle olmasından razı olarak ve gönül hoşluğuyla söylüyorum. İster bana, senin ve annemin de düşündüğü gibi, muskalar ve efsunlar sihir yapmış olsun, isterse de, benim düşündüğüm gibi, beni bir asalet, tam bir kadınlık ve tertemiz bir ahlak büyümüş olsun. Benim için fark etmez. Asıl önemli olan, benim bu büyüyle mutlu, bu büyüye tutkun olmam ve her ne şekilde olursa olsun bu büyüden kurtulmaya asla razı olmamam."*²¹

Yukarıdaki ifadelerde görüldüğü gibi *Mavi Perdeler* öyküsü temelde, başkahramanın arkadaşına anlattığı monolog tarzı bir üsluba sahiptir. Öykünün anlatım tekniklerini ele aldığımız başlıkta bu hususun üzerinde ayrıca durulacaktır. Öyküde ismi verilmeyen başkahraman, muhatabı olan arkadaşının, annesi tarafından gönderildiğini bildiğini söylemekte, hikâyenin devamında ise neden annesinin sözünü tutmayıp hala eşini boşamadığını açıklamaktadır.

Başkahraman anlatımına eşiyile aralarındaki sorunu anlatarak başlamaktadır. Karısı kısır olduğu için çocuklarının olmadığını ve bu durumun kendisinden çok annesini rahatsız ettiğini söyledikten sonra eşiyile zamanla birbirlerinden duygusal anlamda uzaklaştıklarını ve evlilik hayatlarında bıktırıcı bir durgunluğun yaşandığını dile getirmekte, son zamanlarda bu durgunluktan bunalmaya başladığını ve eşini boşayıp başka biriyle evlenmeyi ciddi olarak düşündüğünü söylemektedir. Ama bu düşünceye kapılmasında etkili olan sadece çocuksuzluk da değildir. Zira annesini her ziyarete gittiğinde yanında annesinin komşusu olan bir genç kızla karşılaşmaktadır. Zamanla bu genç kızla aralarında duygusal bir bağ oluşmuş ve kısmen annesinin de yönlendirmeleriyle sonunda karısını boşayıp bu kızla evlenmeyi kafasına koymuştur. Fakat öykünün başkahramanı bu planı bir türlü uygulamaya geçemez. Çünkü karısı evine ve eşine gönülden bağlı, son derece uyumlu bir

²¹ el-İdlibî, *Kısa Şâmiyye*, 13.

kadındır. Bir bahane bulup da onunla münakaşa başlatıp boşanmak istediğini başkahraman bir türlü söyleyemez. Evlenmeyi planladığı genç kızın düğün için istediği 1000 altın liralık bir senedi yazıp imzalar. Yine kızın istediği 10 kırattan daha ağır elmas yüzüğü satın alıp hazırlar. Ama son şart olan eşinden boşanmayı bir türlü yapamaz. Başkahraman bu ikilem içerisinde son derece bunaldığı günlerde sonunda bir çözüm yolu bulur. Eşine, alışlageldiği ticari yolculuklardan birisine çıkacağını söyleyecek ve her zamanki yaptığı gibi evde yokluğu süresince de eşini ailesinin yanına bırakıp orada kalmasını isteyecektir. Sonra da boşanma talebini posta yoluyla gönderecek ve bu şekilde boşanma işlemlerini başlatacaktır. Bu planı yaptıktan sonraki gün sabah, eşine gerçeği sezdirmemek için son derece normal görünerek yolculuğa çıkacağını söyler. Ama kadın bu habere normalde olduğu gibi karşılık vermez, bu yolculuk haberiyle adeta yıkılır, perişan olur.²²

Öykü yukarıda anlatılanların ardından tekrar başkahramanın anlatımıyla devam etmektedir. Eşinin bu farklı tavrı karşısında şaşırın erkek, planladığı boşanma sürecini eşinin anladığını düşünür. Bunun ardından da zihninde eşine ilk evlilik teklif ettiği gün yaşadıkları canlanır. O gün eşinin bu teklif karşısında hüznellenip ağladığını, kısır olması sebebiyle ilerde kendisinden bıkip boşamak isteyeceğini, bu yüzden bu evlilik teklifine sevinemediğini söyler. Üstelik kadın daha önce de bir evlilik yaşamış ve benzeri nedenle boşanmıştır. Başkahraman o anda eşini teselli edişini, onu her şeyden çok sevdiğini ve bunun hiçbir zaman değişmeyeceğini söylediğini hatırlar. Bu esnada kadın suskun bir şekilde, gözlerini yere dikmiş, başı önünde, karşısında oturmaktadır. O anda gelen bir telefonu bahane ederek adam kendini evden dışarı atar. Bir süre sonra tekrar eve döndüğünde evi baştan aşağı derlenip toparlanmış bir halde bulur. Kadın evi temizleyip düzenlemiş, valizlerini hazırlamış eşini beklemektedir. Gayet resmi ve kısa ifadelerle evden çıkıp adamın aracına binerler. Tam o anda kadın arabayı durdurmasını, pencereleri kapatmayı unuttuğunu ve yokluğunda güneşin perdelerle zarar vereceğini söyleyip arabadan iner. Kadın eve doğru koşar adımlarla gidince yalnız kalan başkahraman, eşinin bu mavi perdelerle ne kadar çok önem verdiğini anımsar. Kumaşının seçiminde, dikiş ve işleme sürecinde ne çok itina gösterdiğini ve evlerine gelen herkesin bu perdelerle hayran kalışını hatırlar. Her ne kadar çocuk dünyaya getiremese de kadının bu evi ve eşyalarını evlatları gibi sahiplendiğini düşünür. Bunun üzerine de pişman olur, yaptığı plandan ve onu boşamaktan vazgeçer.²³ Son kısımda başkahraman arkadaşına, başlangıçtaki aynı ifadeleri yineleyerek eşini asla boşamayacağını söyler. Öykü, başkahramanın yukarıdaki olayları arkadaşına anlatmasıyla devam ederek tekrar başlangıçtaki ifadelerle son bulmaktadır.²⁴

2.2. Öykünün Zaman ve Mekan Sınırlılıkları

Ülfet el-İdlibî'nin *Mavi Perdeler* isimli öyküsü, bir önceki başlıkta da belirtildiği gibi, temelde başkahramanın arkadaşına anlattığı olayların üzerine kuruludur.

²² el-İdlibî, *Kısa Şâmiyye*, 13-16.

²³ el-İdlibî, *Kısa Şâmiyye*, 16-19.

²⁴ el-İdlibî, *Kısa Şâmiyye*, 20.

Anlatımın ana çatısı başkahramanın arkadaşıyla yaptığı bir sohbet ve konuşmadır. Başkahramanın dilinden aktarılan olaylar ise öyküde anlatılan asıl hikâyedir. Dolayısıyla anlatımda öykü içinde öykü bulunmaktadır. Bu bağlamda öykünün zaman ve mekân sınırlılıkları da tek bir öykü değil, iki farklı öykü anlatımına göre değerlendirilmelidir.

Ana çatı öyküde zaman, iki arkadaşın sohbet ettikleri süreyle sınırlıdır. Başkahraman arkadaşına, eşiyle yaşadığı problemleri, bu problemler sebebiyle eşini boşayıp başka biriyle evlenmeye karar verdiğini, daha sonra ise bu kararından vazgeçişini anlatmaktadır. Bütün bu anlatımın yarım saatten az süreceği düşünüldüğünde öykünün zaman sınırlılığı da bu anlatı ölçüsünce yarım saatten daha az bir süredir. Ana çatının altında aktarılan öykü ise çok daha uzun bir süreyi kapsamaktadır. Başkahramanın mevcut eşiyle evlenmesinden başlayan ve şimdiye kadar geçen bu süreç 10 yılı aşkın bir zaman diliminden oluşmaktadır. Öykünün ilk bölümlerinde başkahramanın annesine ait aşağıdaki ifadeler söz konusu sürecin tahdidinde bir fikir vermektedir:

“Yavrum! On yıldır evli olmanıza rağmen hala Allah’ın sana çocuk bahsetmesine nasıl katlanıyorsun?”²⁵

Başkahraman, annesinin yukarıdaki ifadeleri söylemesinden sonra, annesinin komşusu olan kızla tanışmıştır. Bir süre sonra kızla aralarındaki samimiyet ilerlemiş ve kıza evlilik teklif etmiştir. Ardından da komşu kızın isteği üzerine eşini boşayabilmek için çareler arayarak geçirdiği bir süreç daha bulunmaktadır. Alt öyküde geçen bu olayların annenin yukarıdaki cümlelerinden sonra yaşandığı düşünüldüğünde, anlatılanların zaman sınırlılığının 10 yıldan daha fazla süren bir zaman diliminden oluştuğu sonucuna varılabilir.

Öykünün mekân çerçevesi, zaman sınırlılığından daha kapalıdır. İlk olarak başkahramanın arkadaşıyla nerede oturup konuştuğuna dair hiçbir veri yoktur. Bu sebeple ana çatı öykünün mekân sınırlılığı tamamen belirsizdir ancak alt öykünün mekân çerçevesine dair bazı çıkarımlar yapmak mümkündür. İlk olarak Ülfet el-İdlibî, *Mavi Perdeler* öyküsünün yer aldığı esere قصص شامية (*Şam Öyküleri*) adını vermiştir. Bu bağlamda öyküde anlatılan olayların Dimişik şehrinde yaşandığı söylenebilir. Ayrıca öyküde, başkahramanın gelen telefonu bahane edip evden çıktığını anlattığı bölümde aracıyla öğle yemeği vaktine kadar dolaştığını söylemesi,²⁶ yine eşinin mavi perdelerin kumaşını bulmak için çarşıları dolaşmış olması,²⁷ öykünün geçtiği mekânın kırsal bir alan değil bir şehir olduğunu düşündürmektedir.

2.3. Öykünün Kahraman Profilleri

Mavi Perdeler öyküsünün kahraman kadrosu beş kişiden oluşmaktadır. Bunlar, öykünün aktarıcısı ve olayların anlatıcısı rolündeki başkahraman, başkahra-

²⁵ el-İdlibî, *Kısa Şâmiyye*, 13.

²⁶ el-İdlibî, *Kısa Şâmiyye*, 17.

²⁷ el-İdlibî, *Kısa Şâmiyye*, 19.

manın anlattıklarını dinleyen ama herhangi bir şekilde hikâyesinin akışına ve olaylara müdahil olmayan arkadaşı, başkahramanın annesi, komşu kız ve başkahramanın eşidir. Bu başlıkta bahsi geçen kahramanların hikâyede kurgulanan profilleri değerlendirilecektir.

Öykünün anlatımında en aktif rolü üstlenen başkahramanın ismi belli değildir. Başkahraman iş olarak ticaretle meşgul,²⁸ on yıldan fazla süredir evli ama eşinin kısırlığı sebebiyle çocuk sahibi olamamış,²⁹ orta yaşlarda olduğunu anlatımdan tahmin ettiğimiz bir erkektir. Haftada bir annesini ziyarete gitmesi,³⁰ akşamlarını dışarda değil de, konuşup sohbet etmeden sadece kitap okuyarak geçirecek olsa bile evinde eşiyile geçirmeyi tercih etmesinden³¹ geleneklerine bağlı bir Suriyeli olduğu söylenebilir. Söz konusu gelenekselliğin yanı sıra Doğu toplumu örfünden farklı bir anlayışa da sahip olduğu öykünün satır aralarına serpiştirilmiştir. Kendinden yaşça büyük, daha önce evlilik yapmış ve çocuk sahibi olamamış bir kadını eş olarak tercih etmesi,³² evlilik yüzüğünü sevdiği bu kadına, önünde diz çökerek takdim etmesi,³³ yaşadığı toplumda çocuk sahibi olmadığı için erkeklerin rahatlıkla eşinden boşanıp çocuk dünyaya getirebilecek bir kadınla evlilik yaptığını ve bu durumun pek çok örneğinin olduğunu bilmesine rağmen kendisinin eşini aynı nedenden ötürü boşama konusunda zorluk duyması³⁴ bu savı destekleyen unsurlardır. Aynı şekilde annesinin ve hikâyesini anlattığı arkadaşının aksine, muskalar ve efsunlarla kendisine büyü yapılmış olması ihtimalini kabul etmemesi³⁵ onun geleneksel yapıdan farklı düşündüğünü gösteren bir diğer unsurdur. Başkahramana dair son olarak söyleyebileceğimiz, duygusal ve romantik biri olduğudur. Eşine âşık olmuş ve sevdiği kadınla evlenmiştir. "Ah bir tanem! Şu dünyada senden uzak durabilecek biri var mı ki?"³⁶ şeklindeki ifadeleri bu durumu göstermektedir. Eşinin asaletine, kadınlığına ve güzel ahlakına büyülenmişçesine tutkundur.³⁷ Bu sebeple daha genç, daha güzel ve eşi gibi kısır olmayan bir kızla evlenebilecekken eşinden ayrılamamıştır. Eşinin perde kumaşı satın alacağında istediği rengi bulabilmek için çarşı pazarı adım adım dolaşmasını, sonra günlerce bu perdeyi dikmek ve işlemelerini yapmak için uğraşmasını garipsememesi, eşinin kadınca tavırlarına salt erkek mantığıyla bakmayan anlayışlı bir eş olduğunu göstermektedir.

Öykünün olaylar zinciri sıralamasına göre ikinci sırada başkahramanın hikâyesini anlattığı arkadaşı gelmektedir. Bu arkadaşın hikâyede pek çok bölümde bahsi geçmektedir. Öykünün hem başında hem de sonunda, ayrıca yer yer anlatımında başkahramanın kendisine hitapları bulunmaktadır. Buna rağmen söz konusu

²⁸ el-İdlîbî, *Kıyas Şâmiyye*, 15.

²⁹ el-İdlîbî, *Kıyas Şâmiyye*, 13.

³⁰ el-İdlîbî, *Kıyas Şâmiyye*, 14.

³¹ el-İdlîbî, *Kıyas Şâmiyye*, 14.

³² el-İdlîbî, *Kıyas Şâmiyye*, 17.

³³ el-İdlîbî, *Kıyas Şâmiyye*, 16.

³⁴ el-İdlîbî, *Kıyas Şâmiyye*, 14.

³⁵ el-İdlîbî, *Kıyas Şâmiyye*, 13.

³⁶ el-İdlîbî, *Kıyas Şâmiyye*, 17.

³⁷ el-İdlîbî, *Kıyas Şâmiyye*, 13, 20.

arkadaş öyküdeki en silik ve belirsiz karakter hüviyetindedir. Anlatımda sadece başkahramanın annesiyle aynı bakış açısına sahip olduğu söylenmekte,³⁸ bundan başka hakkında hiçbir bilgi bulunmamaktadır.

Öykünün üç kadın karakterinden biri olan başkahramanın annesi, kadın karakterler arasında anlatımda en az rolü üstlenen kahramandır. Öykünün giriş bölümünde iki yerde annenin başkahramana eşini boşamasını tavsiye ettiği cümleleri verilmiştir.³⁹ Ayrıca annesine yaptığı haftalık ziyaretlerinde başkahramanın her seferinde annesinin komşusu olan bir kızla karşılaştığı söylenmektedir.⁴⁰ Bu veriler annenin, oğlu için daha uygun olacağını düşündüğü başka bir kızla oğlunu evlendirebilmek için uğraş verdiğini okuyucuya hissettirmektedir. Yine anne, oğlundan yaşça büyük ve kısır olan gelinini, çocuk dünyaya getiremediği ve oğlunu mutlu edemediğine inandığı için sevmemektedir. Öyküde anlatılan annenin tek hedefi çocuk doğurabilecek genç bir kadınla oğlunu evlendirebilmektir. Bütün bu verileri dikkate aldığımızda yazarın betimlemeye çalıştığı anne tiplerinin klasik Doğu kadını profili olduğunu görmekteyiz. Burada anne karakteri, kendine daha yakın gördüğü ve daha çok sevdiği oğlunun mutluluğunu isteyen, ama oğlunu mutlu etmek için uğraşırken aynı zamanda kendisi gibi bir kadın olan gelininin mutluluğunu aklına getirmeyen, gelininin oğluna büyü yaptırdığına inanan, en doğrusunun oğlunun boşanması olduğunu düşünen Doğu kadınıdır.

Öykünün kadın kahramanları içerisinde bir diğer karakter, başkahramanın annesinin komşusu, genç bir kızdır. Yazar bu kıızı betimlerken, anne karakterinde olduğu gibi geleneksel bir profil çizmektedir. Komşu kız genç, güzel, girişkendir. Başkahramanın annesini sık sık ziyaret etmektedir. İlk bakışta bu anlatı, okuyucuya kızın büyüklerine karşı saygılı, hürmetkâr biri olduğu izlenimini vermektedir. Ancak başkahraman kızla ilgilenmeye ve annesini daha sık ziyarete gitmeye, dolayısıyla kızla daha fazla görüşmeye başlayınca kız asıl yüzünü gösterir. Bu bölümde başkahramanın kıza dair ifadeleri şöyledir:

“Bu esnada da düzenbaz kız etrafımda ağlarını örüyordu. Sonunda avını kıstırduğundan emin olunca şartlarını dikte etmeye başladı. Benimle evlenmeye razı olacaktı. Ama eşimi boşamam ve tekrar eşime dönecek olursam kendisine ödeyeceğim 1000 altın liralık bir senet yazıp imzalamam, bir de düğün günümüzde ağırhığı 10 kırıttan az olmayan elmas bir yüzük hediye etmem şartıyla.”⁴¹

Yukarıdaki ifadeler komşu kıza dair okuyucunun zihnindeki olumlu izlenimi tamamen tersine çeviren cümlelerdir. Yazar burada anne karakterine benzer, ama daha genç bir Doğu kadını tiplerini anlatmaktadır. İlk başlarda sevecen, ilgili ve iyi bir eş adayı olarak görünen komşu kız, samimiyet ilerledikten ve başkahraman evlilik niyetini belirttikten sonra asıl karakterini göstermekte, başkahramanın eşini saf dışı bırakılması gereken bir rakip olarak görmektedir. Tıpkı anne karakteri-

³⁸ el-İdlîbî, *Kıyas Şâmiyye*, 13.

³⁹ el-İdlîbî, *Kıyas Şâmiyye*, 13-14.

⁴⁰ el-İdlîbî, *Kıyas Şâmiyye*, 14.

⁴¹ el-İdlîbî, *Kıyas Şâmiyye*, 14-15.

rinde olduğu gibi bu kız da kendisi gibi bir kadın olan başkahramanın eşine karşı empatiden yoksun, bencilce bir tutum içerisindedir. Söz konusu kendi mutluluğu ve kendi tercihleri olunca, onun yüzünden başka bir kadının mutsuzluğu ve yuvasının dağılacak olması bu kızın gözünde önemsenmeyecek bir husustur. Yazar burada sadece kendi mutluluğu ve huzurunu düşünen, genç, bencil bir Doğu kadını profili çizmektedir.

Öykü anlatımında toplamda üç paragraftan oluşan kısa bir bölümde komşu kızdaki bahsedilmektedir.⁴² Başkahramanın annesiyle bu kızın yer aldığı bölümler hacim olarak hemen hemen aynı ölçüde olsa da yazar, anne profilinin aksine kız profilinin anlatımında daha fazla ayrıntı vermektedir. Komşu kızın betimlenmesinde ifadeler söz sanatlarıyla daha vurgulu şekildedir. Bu durumun söz konusu komşu kızın öykünün olay örgüsünde düğüm bölümünün ana kahramanı olmasından kaynaklandığını söyleyebiliriz.

Anne karakteriyle komşu kız, her ikisinin de Doğu kadını özelliklerini taşıması bakımından benzerlik göstermektedir. Ancak yazar iki kahramanı birbirinden farklı üsluplarla anlatmaktadır. Başkahramanın annesini anlatırken ifadelerdeki tarafsızlık temelli anlatı, her ne kadar anne kahramanının görüşlerinin yanlışlığı anlatılsa da, okuyucuyu annenin aleyhinde yönlendirme amacı güdülmeyen, durum tespiti mahiyetinde cümlelerdir. Komşu kız karakterinin anlatımında ise başkahraman bu kız, ağına takılan avının peşine düşmüş bir örümceğe benzetmektedir.⁴³ Ayrıca kız anlatırken “düzenbaz” nitelemesini kullanmaktadır.⁴⁴ Bu ifadeler okuyucuya kız hakkında olumsuz izlenimler vermekte, başkahramanın eşi karakteriyle kıyaslandığında komşu kızın öyküdeki kötü karakter olduğunu düşündürmektedir.

Öykünün kadın kahramanlarından sonuncusu ve anlatımda en çok üstünde durulan karakter başkahramanın eşidir. Başkahramandan yaşça büyük, daha önce evlenmiş ama kısırlığı sebebiyle boşanmış, sonrasında başkahramanla evlenmiş ve on yılı aşkın süredir evliliği devam eden, çocuksuz bir ev hanımıdır. Öyküde, hakkında yukarıdaki bilgilerin aktarıldığı eş karakterinin özelliklerine dair satır aralarında ise yoğun bir anlatım ve detay söz konusudur. İlk olarak bu karakter kocasına son derece bağlı ve uyumludur. Kocasını boşanma için bahane arayarak sudan sebeplerle kavga çıkarmaya çalıştığı halde onun her dediğini kabul eden ve kocasına her türlü tahammülü gösterebilen bir mizaca sahiptir.⁴⁵

Zeki ve akıllı bir kadındır. Kocasının, aniden iş için yolculuğa çıkacağını ve yolculuğu uzun süreceğinden onu ailesinin yanına bırakacağını söylemesi üzerine, bu gidişinin geri dönüşü olmayacağını, kocasının boşanma niyetiyle bunu bahane ettiğini fark edebilmesi⁴⁶ zeki olduğunun göstergesidir. Fevri davranışlar göstermeyecek kadar olgun davranabilen sabırlı ve asil biridir. Kocasının boşanma kara-

⁴² el-İdlîbî, *Kıyas Şâmiyye*, 14-15.

⁴³ el-İdlîbî, *Kıyas Şâmiyye*, 15.

⁴⁴ el-İdlîbî, *Kıyas Şâmiyye*, 14.

⁴⁵ el-İdlîbî, *Kıyas Şâmiyye*, 15.

⁴⁶ el-İdlîbî, *Kıyas Şâmiyye*, 16.

rının farkına varınca, hayatının alt üst olması ve üzüntüden kahrolmasına rağmen bağırıp çağırmamış, ağlayıp sızlamamış, durumu son derece asil bir tavırla karşılayıp soğukkanlılığını muhafaza etmiştir.⁴⁷ Boşanmaya kararlı eşinden kibarca kendisini ailesinin evine götürmesini istemiş, ardından yine aynı nezih tavırla, bavulları taşıyıp taşıyamayacağını sormuştur.⁴⁸ Bu anlatımlar söz konu eş karakterinin asil ve nezih bir kişiliğe sahip, sabırlı ve onurlu biri olduğunu göstermektedir.

Eş rolündeki kahraman aynı zamanda ileri görüşlü bir kadındır. Yıllar önce kocasının evlilik teklif ettiği gün, kısırlığı yüzünden bir gün kendisinden bıkaçağını, âşık olan bu adamın bir gün kendisini bu yüzden boşamaya kalkacağını tahmin edebilmektedir.⁴⁹ Bu veriler eş karakterinin, zamanının ötesini görebildiğini, başkahramanın annesi ve komşu kız karakterlerinin aksine eş kahramanının çevresiy-le empati kurabildiğini, bu şekilde de olası sonuçları görebilen bir kadın olduğunu göstermektedir. Bir diğer özelliği ise evine son derece bağlı, titiz ve düzenli bir ev hanımı olmasıdır. Boşanacağını, artık yaşadığı evle ve sahip olduğu eşyalarla bir bağının kalmayacağını bilmesine rağmen, son kez de olsa evini temizlemesi, derle-yip toparlaması,⁵⁰ son anda pencereyi açık unuttuğunu hatırlayınca perdeler kötü olmasın diye kapatmaya koşması⁵¹ evine olan bağlılığını ve titizliğini göstermektedir.

Mavi Perdeler öyküsündeki yukarıda açıklanan her üç kadın kahramanı bir arada düşündüğümüzde yazarın öykü kahramanlarının seçimi ve kahraman rolü dağılımındaki ustalığı dikkate değerdir. Yazar anne karakterini geleneksel Doğu kadını özellikleriyle anlatmaktadır. Her ne kadar başkahramanı müşkül duruma sokan bir talebi olsa da, olgun ve tecrübeli olması, ayrıca annelik vasfı sebebiyle anne karakterini kötü kahraman olarak göstermemiş, hakkındaki ifadelerde okuyucuyu anne aleyhinde bir kanaate sevk edecek cümleler kullanmamıştır. Komşu kızın profilinde kullanılan ifadeler ise söz sanatlarıyla süslü, karaktere dair okuyucunun zihninde olumsuz izlenimler bırakan cümlelerdir. Yazar komşu kızı öyküde kötü karakter olarak okuyucuya sunmaktadır. Başkahramanın eşi ise komşu kızın aksine olumlu ifadelerle anlatılmaktadır. Aynı şekilde söz sanatlarıyla pekiştirilen anlatımda eş karakteri, bir ev hanımında olması beklenen bütün özelliklere sahip bir kadın olarak kurgulanmaktadır. Öykünün anlatımında komşu kız kahramanı ile eş karakterinin arasındaki zıtlık, anlatımı güçlendiren ve her iki kahramanın okuyucu zihninde daha net canlandırılmasını sağlayan bir anlatım özelliği olarak dikkate değerdir.

2.4. Öykünün Perspektifi ve Anlatım Teknikleri

Mavi Perdeler öyküsünün anlatımında genel çerçeve, monolog üslubuyla aktarım şeklindedir. Yazar öyküde yer alan olay örgüsünü, başkahramanın diliyle 1.

⁴⁷ el-İdlibî, *Kısas Şâmiyye*, 17.

⁴⁸ el-İdlibî, *Kısas Şâmiyye*, 18.

⁴⁹ el-İdlibî, *Kısas Şâmiyye*, 17.

⁵⁰ el-İdlibî, *Kısas Şâmiyye*, 17-18.

⁵¹ el-İdlibî, *Kısas Şâmiyye*, 18-19.

ağızdan okuyucuya sunmaktadır. Anlatımın geneline hâkim olan söz konusu birincil perspektifin yanı sıra farklı anlatım teknikleri de uygulanmıştır.

Öykünün anlatımında ilk dikkat çeken özellik, öykü içinde öykünün anlatılıyor olmasıdır. Ana çatı olarak anlatım, başkahramanın eşiyle yaşadığı problemler nedeniyle başka biriyle evliliği düşündüğünü ve bu düşüncesinden nasıl ve niye vazgeçtiğini arkadaşına anlattığı bir sohbete dayanmaktadır. Ancak öykünün devamında bahsi geçen arkadaşına dair herhangi bir bilgi ya da anlatı bulunmamaktadır. Yazar öyküde başkahramanın arkadaşının ne bir konuşmasına yer vermiş, ne de durumuna dair bir betimleme yapmıştır. Başkahraman yer yer “Dostum!” hitabı ve “sen” kipinin kullanıldığı cümlelerle söz konusu arkadaşına hitap etse de öykünün neredeyse tamamına hâkim olan anlatım, başkahramanın anlatısıyla aktarılan hikâyeden oluşmaktadır. Bu bağlamda ana çatı öykü içerisinde başkahramanın anlatısıyla şekillenen ve öykünün asıl temasını teşkil eden kısım bulunmaktadır.

Öykünün geneline hâkim olan perspektif başkahramanın anlatısına dayanan 1. şahıs anlatımıdır. Söz konusu birincil perspektifle birlikte kimi yerlerde diyaloglara da yer verilmiştir. Başkahramana eşini boşamasını öğütleyen annesinin anlattığı bölümde, “...bana şöyle diyordu: “Yavrum! Çocuk doğuramayan bu kısır karının yanında seni her gördüğümde yüreğim üzüntüden yanıp kavruluyor.”⁵² ifadelerinde bahsi geçen diyalog üslubu belirgindir. Aynı şekilde başkahramanın eşine evlilik teklif ettiği gün yaşadıklarını anlattığı bölümde,⁵³ eşini ailesinin yanına götürmek üzere başkahramanın aracına binmeden önce⁵⁴ ve eşinin açık unuttuğu pencereyi güneş perdeleri bozmasın diye kapatmaya gittiği bölümde⁵⁵ de diyalog üslubu görülmektedir.

Aslında yazar, öykünün ilk cümlelerinde doğrudan diyalog üslubuyla anlatıma başlamaktadır. Öykünün ilk cümlesinde başkahraman, arkadaşına, “Dostum! Ben bir büyüğün esiriyim.”⁵⁶ şeklinde hitap etmektedir. Aynı şekilde öykünün ikinci paragrafında⁵⁷ ve devamındaki bölümlerde⁵⁸ de “dostum” hitapları ve “sen” vurgusu bulunmaktadır. Bu anlatım okuyucuya, öykünün diyalog üslubunda olduğu izlenimini vermektedir. Ancak anlatım akışında öykünün perspektifi monolog üslubuna kaymıştır. Çünkü başkahramanın bahsi geçen arkadaşının konuşmalarına öyküde hiç yer verilmemiştir. Her ne kadar öykünün sonunda, başlangıçtaki ifadeler yinelenmiş ve girişteki diyalog üslubu tarzına gönderme yapılmış olsa da⁵⁹ öykünün tamamına başkahramanın dilinden monolog üslubundaki birincil perspektif anlatımı hâkimdir.

Mavi Perdeler öyküsünde dikkati çeken diğer bir anlatım özelliği, öykünün

⁵² el-İdlibî, *Kıyas Şâmiyye*, 13.

⁵³ el-İdlibî, *Kıyas Şâmiyye*, 16-17.

⁵⁴ el-İdlibî, *Kıyas Şâmiyye*, 18.

⁵⁵ el-İdlibî, *Kıyas Şâmiyye*, 19.

⁵⁶ el-İdlibî, *Kıyas Şâmiyye*, 13.

⁵⁷ el-İdlibî, *Kıyas Şâmiyye*, 13.

⁵⁸ el-İdlibî, *Kıyas Şâmiyye*, 14.

⁵⁹ el-İdlibî, *Kıyas Şâmiyye*, 20.

olay örgüsünün sunumu ve anlatılan olayların zaman sıralamasında uygulanan anlatım tekniğidir. Yazar, klasik tahkiye üslubu olan geçmişten başlayıp şimdiki zamana ilerleyen anlatım yerine, “ters kronoloji” tekniğini kullanmaktadır.

Batı dünyasında “reverse chronology” ya da “backward narration” isimlendirmeleri kullanılan “ters kronoloji” anlatım tekniği⁶⁰, olay örgüsünün anlatımında geçmişten bugüne ilerleyen zaman çizgisi doğrultusunda anlatının tam tersi bir akışa dayanır. Epik şiir, roman, tiyatro ve sinema gibi pek çok edebi türde uygulanan bu anlatım tekniğinde, olaylar şimdiki zamandan geçmişe doğru aktarılır. Anlatımda okuyucunun ya da izleyicinin zihnindeki “Ne?” ve “Sonra ne?” sorularını cevaplamak yerine, “Nasıl?” ve “Niçin?” sorularını yanıtlamaya odaklanılır.⁶¹ Sonucun doğrudan verildiği bu anlatımda, kahramanların olaylardaki motivasyonu ve karakter özellikleri üzerine yoğunlaşılır. İzleyicinin ya da okuyucunun merakı salt olarak sonucu tahmine değil, karakterlerin tercihlerinin sebeplerine yönelir. Anlatının sonunda sonuca ulaşmanın verdiği doyum yerine, kahramanların yaşadıkları olaylardaki zihinlerine ve düşünce yapılarına dair etkileşim sonucu okuyucu üzerinde daha yoğun bir etki bırakır.⁶²

Ülfet el-İdlîbî *Mavi Perdeler* öyküsünde anlatım üslubu olarak ters kronoloji tekniğini kullanmaktadır. Öykünün girişinde başkahraman, arkadaşının, annesinin ricası üzerine kendisini ikna etmek için geldiğini bildiğini, eşini boşamaya yönelik annesinin çabalarının beyhudeliğini, karısını boşamayı düşünmediğini söylemektedir.⁶³ Öykünün girişindeki bu ifadeler, aslında öyküde anlatılan olayların son noktasıdır. Söz konusu girişten sonra başkahraman biraz geçmişe giderek, bu kararı almadan önce, son zamanlarda karısını boşamaya ve başka bir kadınla evlenmesine yönelik annesinin ısrarlarına kulak vermeye başladığını, çocuk sahibi olmayı istediğini, bu haliyle aile yaşantısının bıktırıcı derecede durağanlaştığını anlatmaktadır.⁶⁴ Bunun ardından biraz daha geçmişe giderek, söz konusu bıkkınlığında, annesinin komşusu olan bir kızla tanışması ve bu kızla evliliğe karar vermesinin etkili olduğunu söylemektedir. Bu bölümde başkahraman, kızın kendisiyle evlenmek için ileri sürdüğü şartları anlatmaktadır. Şartlar arasında eşini boşamasının da olduğunu, boşanma isteğini bir türlü eşine açamadığını çünkü onun kendisine karşı son derece uyumlu bir eş olduğunu ifade etmektedir. Uzun uğraşlardan sonra hileli bir çözüm bulduğunu, boşanma kararını eşine doğrudan değil de dolaylı bir yolla iletmeyi planladığını, ama eşinin durumu anlayıp ne denli üzülüğünü, bunun sonucunda da nasıl bir açmaza düştüğünü aktarmaktadır.⁶⁵ Hikâyenin devamında başkahraman daha da geçmişe giderek eşiyile nasıl tanışıp evlendiğinden,

⁶⁰ Ray Hawk, “What Is Reverse Chronology?”, 06 Eylül 2023; Matthias Brüttsch, *When the Past Lies Ahead and the Future Lags Behind: Backward Narration in Film, Television and Literature* (Zurich, 2012), 293-312.

⁶¹ Chazda Albright, “Reverse Chronology: how & why to write backwards”, 18 Mart 2016.

⁶² “Ters Kronoloji Ne Demek?” (Erişim 12 Ekim 2023).

⁶³ el-İdlîbî, *Kısa Şâmiyye*, 13.

⁶⁴ el-İdlîbî, *Kısa Şâmiyye*, 14.

⁶⁵ el-İdlîbî, *Kısa Şâmiyye*, 15-16.

evlilik günü yaşadıklarından bahsetmektedir.⁶⁶ Hikâyenin son bölümünde ise tekrar günümüze dönmekte, eşinin boşanmaya karşı gayet sabırlı ve asil bir tavır takındığını, ardından da babasının evine götüreceği sırada eşiyile yaşadığı olayı anlatarak boşama fikrinden nasıl vaz geçtiğini belirtmektedir.⁶⁷ Öykünün sonunda ise başlangıçtaki konuya dönmekte, artık eşini boşamak istemediğini söylemektedir. Bu son kısımdaki cümleler şu şekildedir:

*“Dostum! Bu bir büyü olursa olsun. Ben bu büyüye razıyım. Bu büyüyle huzurluyum. Her ne şekilde olursa olsun bu büyüden kurtulmaya asla razı değilim.”*⁶⁸

Yukarıdaki ifadelerle oldukça benzeyen öykünün giriş kısmındaki cümleler ise şöyledir:

*“Asıl önemli olan, benim bu büyüyle mutlu, bu büyüye tutkun olmam ve her ne şekilde olursa olsun bu büyüden kurtulmaya asla razı olmamam.”*⁶⁹

Yukarıda alıntıladığımız iki pasaj kıyaslandığında öykünün başlangıcında başkahramanın anlatısındaki ifadelerle öykünün son cümlelerinin neredeyse aynı olduğu görülecektir. Söz konusu cümleler benzer bir üslupta tekrarlanarak ters kronoloji tekniği uygulanmıştır. Bu sayede okuyucunun zihninin dağılması ve bağlamdan kopması gibi ihtimalleri önlemeye yönelik bir üslup ortaya konmuştur. Yazar öykünün girişindeki anlatımı tekrarlayarak öyküsünü bitirmekte, bu sayede hikâyesinde anlatım birliği ve konu bütünlüğünü başarılı bir şekilde sağlamaktadır.

2.5. Öykünün Dil ve Üslup Özellikleri

Mavi Perdeler öyküsünün dili son derece fasih ve dil kurallarıyla uyumlu yapıdadır. Uzun cümlelerden uzak durulmuş, yalın, net bir dil kullanılmıştır. *Öykünün Perspektifi ve Anlatım Teknikleri* başlığında belirtildiği gibi, öykünün anlatımında genel çerçeve monolog üslubudur. Bunun yanı sıra yazar diyalog üslubunu da kullanmaktadır. Bu durum öykünün iki arkadaş arasında geçen sohbet havasında olduğu izlenimi vererek anlatımın akıcılığını destekler mahiyettedir.

Yazar anlatımı güçlendirmek için kimi bölümlerde az sayıda olsa da bazı söz sanatlarını kullanmaktadır. Bu söz sanatlarına, komşu kızın anlatıldığı aşağıdaki cümleler örnek olarak gösterilebilir:

والصبية الماكرة تنسج شباكها حولي. حتى إذا اطمأنت على فريستها أخذت تملي شروطها.
*“Bu esnada düzenbaz kız etrafımda ağlarını örüyordu. Sonunda avını kıstırdığından emin olunca şartlarını dikte etmeye başladı.”*⁷⁰

Yukarıdaki ifadelerde *تنسج شباكها حولي* cümlesinde geçen *تنسج شباكها* ifadesi örümceğin ağını örmesi için kullanılan bir tabirdir.⁷¹ Bu bağlamda yazar, komşu kı-

⁶⁶ el-İdlibî, *Kıyas Şâmiyye*, 16-17.

⁶⁷ el-İdlibî, *Kıyas Şâmiyye*, 17-20.

⁶⁸ el-İdlibî, *Kıyas Şâmiyye*, 20.

⁶⁹ el-İdlibî, *Kıyas Şâmiyye*, 13.

⁷⁰ el-İdlibî, *Kıyas Şâmiyye*, 14-15.

⁷¹ Halil b. Ahmed, *Kitâbu'l-Ayn Mu'cem Luğaviyy Turâsiy* (Beyrût: Mektebetu Lubnân nâşirîn, 2004), 587; Ebû Bekr MUhammed b. el-Hasen İbn Dureyd, *Cemheratu'l-Luğa* (Beyrût: Dâru'l-İlm li'l-Melâyin, 1987), 1/476.

zını, ağına takılan avının çevresini ağıyla sarmalayan, avını ele geçirip çaresiz bıraktığından emin olunca da onu yemek için zehirli iğnesini batırarak son darbeyi vuran bir örümceğe benzetmektedir. Bu açıdan söz konusu ifadede meknâ isti'âre kullanılmaktadır.

Yine başkahramanın eşini anlattığı bölümlerden birinde aşağıdaki sanatlı ifadeler bulunmaktadır:

فإذا هي ما زالت على وضعها الأول، كأنها تمثال من حجر، يبدو عليها الترفع والكبرياء رغم الحزن العميق وقد وضعت يداً فوق يد. يداها البديعتا التكوين ما زالتا بضمين تشبهان يدي الجوكوندا.

*"Aynen olduğu gibi öylece duruyordu. Hissettiği derin üzüntüye rağmen üzerinde asalet ve yüceliğin izleri görünen taştan bir heykeldi adeta. Bir elini diğerinin üzerine koymuştu. Hala yumuşacık olan o eşsiz yaratılıştaki elleri Mona Lisa'nın ellerini andırıyordu."*⁷²

Yukarıdaki cümlelerde yazar, boşanma gibi büyük bir problemin karşısında başkahramanın eşi karakterinin onurlu ve sakin bir şekilde duruşunu, taştan yapılmış bir heykelin asil ve yüce görünümüne benzetmektedir. Aynı şekilde eş karakterinin elleri ve ellerini üst üste koyarak oturuşu, ünlü İtalyan ressam Leonardo da Vinci'nin Mona Lisa isimli tablosundaki kadının görünümüne benzetilmektedir. Bu bağlamda müşebbeh ve müşebbeh bih arasındaki ortak yönlerin birden çok olmasıyla, her iki anlatımda da yazar temsîlî teşbih sanatını kullanmıştır.

Ülfet el-İdlibî'nin öykünün anlatımında kullandığı dil, gramer kurallarına özenle dikkat edilmiş, son derece düzgün yapıdadır. Yukarıda verilen başkahramanın eşinin anlatıldığı cümleler gramer yapısı bakımından incelendiğinde, kelime seçimi, zamirlerin kullanımı, cümle öğelerinin sıralanışı gibi özellikler bakımından öykünün dilinin kusursuzluğu görülmektedir. Bu üslup özelliği öykünün tamamında bulunmaktadır. Aşağıdaki cümleler de aynı şekilde öykünün bahsi geçen dil özelliklerine örnek olarak gösterilebilir:

ولكنني لا أحب يا صديقي أن أمضي في خداعك كما خدعت نفسي فيما مضى. لقد كان من وراء ما قلته لك صبيبة فاتنة تعلّق بها قلبي. فما الأطفال، وما الملل الذي حدثتُك عنه إلا أعدارا اختلقتُها أمام ضميري لأتخلص من زوجي المسكينة، وأفوز بتلك التي لم تتجاوز العشرين ربيعاً. وأحمد الله لأنني لم أنجح فيما رميتُ إليه. فانظر إلى أي حدّ يبلغ خداع النفس أحياناً.

*"Fakat dostum, geçmişte kendimi kandırduğım gibi seni de kandırmak istemiyorum. Aslında bütün bu anlattıklarımın ardında kalbimin takılıp kaldığı, çekici, fetan, genç bir kız vardı. Çocuklarımın olması ya da eşimle aramızdaki sana anlattığım durgunluk, sadece zavallı eşimden kurtulabilmek ve henüz yirmili yaşlarını geçmemiş, ömrünün baharındaki bu genç kıza elde etmek amacıyla vicdanımı susturabilmek için kendi kendime uydurduğum mazeretlerdi. Şükürler olsun, amacıma ulaşmayı başaramadım. Görüyor musun? İnsanın kendini kandırması bazen nerelere varıyor?"*⁷³

Yukarıdaki cümleleri gramer yapısı ve kelime tercihleri bakımından incelediğimizde, bir önceki alıntıyla aynı yapıda, anlatımın kurallı cümlelerden oluştuğu ve son derece düzgün yapıda olduğu görülmektedir. Cümlelerde anlaşılmayı güç-

⁷² el-İdlibî, *Kısa Şâmiyye*, 16.

⁷³ el-İdlibî, *Kısa Şâmiyye*, 14.

leştirecek zorlama ifadeler yoktur. Cümleler ne çok uzun, ne de çok kısadır. Zamir göndermeleri ve irab kurgusu gayet başarılıdır. Anlatılmak istenen mefhumla kullanılan kelime ve cümle yapıları uyumlu ve anlatım üslubu gayet akıcıdır. Ülfet el-İdlibî öykünün tamamında bu dil özelliklerine dikkat etmektedir.

Sonuç

Suriyeli öykücü Ülfet el-İdlibî modern dönem Arap öykücülüğünün önde gelen isimlerindedir. Yazarın öykülerinde hâkim olan realist bakış açısı, öykülerinin temasını ve konularını da doğrudan etkilemiştir. Öykülerinde daha çok Suriye toplumunu ve yaşayışını konu eden yazar, hikâyelerinde kadın kavramı ve Suriye kadınının yaşantısını özellikle işlemektedir. Siyaset ve ideolojiden uzak bir anlatımla Suriye kadınının sorunlarını, iş hayatı gibi ekonomik ya da sosyal hayatta erkeğin yanında varlık mücadelesi gibi problemlerinin dışında aile ve gelenek bağlamında Suriye kadınına okuyucuya sunmayı tercih etmektedir. Yazarın bu tarzda yazdığı hikâyelerine, *Mavi Perdeler* (الستائر الزرق) isimli öykü güzel bir örnektir.

Mavi Perdeler öyküsünde yazarın başkahramanı, aynı zamanda hikâyenin anlatıcısı rolünü üstlenen on yıldır evli olan Suriyeli bir erkektir. Diğer karakter, evliliklerinde geçen süreye rağmen çocuklarının olmamasını sorun eden adamın annesidir. Bu anne oğlundan torun sahibi olabilmek için yeni bir gelin adayı arayışına girmiş, oğlunu komşu kızıyla evlendirmek için uğraş vermektedir. Öyküde diğer bir karakteri de kendisine kötü rol biçilmiş ve mevcut ailenin yıkılmasına sebep olmak isteyen söz konusu komşu kızdır. Başkahramandan sonra öykünün en önemli rolünü üstlenen kahraman ise erkeğin eşidir. Evlilik hayatında son derece uyumlu olan ve çocuk dünyaya getirmek dışında bir kadından beklenecek güzel hasletlerin tamamına sahip olan bu kadın öyküde özellikle söz sanatlarıyla betimlenip tasvir edilmektedir. Bu bağlamda Ülfet el-İdlibî'nin *Mavi Perdeler*'i, Suriye ailesi bağlamında farklı kuşaklarda ve farklı rollerdeki üç kadın tasavvurunun kıyaslandığı güzel bir örnektir.

Mavi Perdeler isimli öykü ve yazarın benzeri üslupta yazdığı pek çok öykü Suriye toplumu ve Suriye aile yapısında kadının anlaşılmasında önemli veriler içeren belgeler niteliğindedir. Bunun yanı sıra yazarın öyküleri dil ve üslup, olay örgüsü, perspektif gibi hususlar bakımından da modern dönem Suriye edebiyatının ürünleri arasında önemli bir yere sahiptir.

EK: *Mavi Perdeler* (الستائر الزرق) İsimli Öykünün Çevirisi

Dostum! Ben bir büyüün esiriyim. Bu büyü davranışlarımda beni kontrolü altına almış ve tamamen beni ele geçirmiş. Hatta artık ondan kurtulamaz hale geldim. Yapıp ettiğim her işte güdümlüyüm. Bunu da, böyle olmasından razı olarak ve gönül hoşluğuyla söylüyorum. İster bana, senin ve annemin de düşündüğü gibi, muskalar ve efsunlar sihir yapmış olsun, isterse de, benim düşündüğüm gibi, beni bir asalet, tam bir kadınlık ve tertemiz bir ahlak büyülemiş olsun. Benim için fark etmez.

Asıl önemli olan, benim bu büyüyle mutlu, bu büyüye tutkun olmam ve her ne

şekilde olursa olsun bu büyüden kurtulmaya asla razı olmamam.

Dostum! Niçin inkâr ediyorsun? Oysa sana cesaretle ve net bir şekilde ifade ettim ben. Kendisinin beni ikna etmede başarısız olduğu bu konuda, belki beni ikna edebilirsin diye, seni bana annemin gönderdiğini çok iyi biliyorum. Gel de sana öykümü anlatayım. Sonra nasıl istersen hakkımda öylece kararını ver!

Eşim yanımda değilken annem her zaman onun yokluğunu fırsat biliyor ve bana şöyle diyordu: *“Yavrum! Çocuk doğuramayan bu kısır karının yanında seni her gördüğümde yüreğim üzüntüden yanıp kavruluyor.”* Bense kimi zaman bu konuşmayı geçiştiriyordum, kimi zaman da kendime hayat arkadaşı seçtiğim bu kadınla mutlu olduğumu ve ondan razı olduğumu söyleyip beni kendi halime bırakmasını rica ediyordum.

Fakat şunu da senden saklamayacağım. Birkaç aydır annemin sözlerine kulak vermeye başlamıştım ve söyledikleri gönlümün derinlerine işler olmuştu. Bana şöyle diyordu: *“Yavrum! On yıldır evli olmanıza rağmen hala Allah’ın sana çocuk bahşetmemesine nasıl katlanıyorsun?!... Yeminle söylüyorum, çocukların olmadığı bir eve mutluluğun nasıl girebileceğine akıl erdiremiyorum. Çocuklar hayattan tat almamızı sağlar. Kahkaha sesleriyle sıkıntılarımızı unutturur. Zaman zaman eşler arasında olabilecek bıkkınlığı ve usanmışlığı dağıtıp yok eden onlardır.”*

Annem söylediklerinde haklıydı. Eşimle aramızda, birbirimize karşı bir bıkkınlık ağır ağır kıvılcıktanmaya başlamıştı. Bazen evde geceleri uyanık geçirdiğimizde saatler geçiyordu da karşılıklı tek kelime etmiyorduk. O örgüsünü örüyor, bense bir şeyler okuyordum. Bazen birimiz esniyor, diğeri de ona daha uzun bir esnemeyle cevap veriyordu. Aile hayatında eşler arasındaki böyle bir durgunluk gerçekten korkutucu değil miydi? Şimdiye kadar bu durgunluğa gönül hoşluğuyla tahammül ediyordum. Ama şimdilerde artık buna dayanamıyordum. Öyleyse bunun anlamı belliydi; ben çocuklarım olsun istiyordum.

Ancak bir türlü bu işi kestirip atamıyordum. Neyim vardı böyle! Çocuk sahibi olmak için eşini, ailesini feda edecek tek erkek ben miydim? Benden önce de yüzlerce, hatta binlerce adam evliliğini bu uğurda feda etmemiş miydi? Üstelik onların gayet geçerli bir mazereti de vardı.

Fakat dostum, geçmişte kendimi kandırdığım gibi seni de kandırmak istemiyorum. Aslında bütün bu anlattıklarımın ardında kalbimin takılıp kaldığı, çekici, fettan, genç bir kız vardı. Çocuklarımın olması ya da eşimle aramızdaki sana anlattığım durgunluk, sadece zavallı eşimden kurtulabilmek ve henüz yirmili yaşlarını geçmemiş, ömrünün baharındaki bu genç kızı elde etmek amacıyla vicdanımı susturabilmek için kendi kendime uydurduğum mazeretlerdi. Şükürler olsun, amaçma ulaşmayı başaramadım. Görüyor musun? İnsanın kendini kandırması bazen nerelere varıyor?

Bu genç kız annemin komşusuydu. Annemi ne zaman ziyarete gitsem yanımda bu kız da oluyordu. Sanki onunla sözleşmiş gibiydik. Annemi ziyaret etmeye devam ettim. Eskiden haftada bir giderdim, artık her gün ziyaret etmeye başlamıştım. Bu esnada da düzenbaz kız etrafımda ağlarını örüyordu. Sonunda avını kıstırıldığından emin olunca şartlarını dikte etmeye başladı. Benimle evlenmeye razı olacaktı. Ama eşimi boşamam ve tekrar eşime dönecek olursam kendisine ödeyeceğim

1000 altın liralık bir senet yazıp imzalamam, bir de düğün günümüzde ağırlığı 10 kırıttan az olmayan elmas bir yüzük hediye etmem şartıyla. Bütün bunları kabul etmiştim. Fakat tek içinden çıkılması imkânsız problem, evinde mutlu ve huzurlu olan, adeta şımarık çocuğuymuşum gibi her an beni mutlu etmek için koşuşturan zarif eşime bu meseleyi nasıl açacağımı. Aklıma aramızda sonu boşanmayla bitecek bir kavga çıkarmak geldi ama bir türlü beceremedim. Hep sana gülümseyen birine karşı nasıl surat asabilirsin ki? Her zaman senin dediklerini kabul eden, gönül hoşluğuyla ve şaşılası bir sabırla senin yaptığın kabalıklara tahammül gösteren biriyle nasıl tartışabilirsin? Müthiş bir şekilde bunalmıştım ve bu durum adeta beni öldürüyordu. Şaşıp kalmıştım. Altüst olmuş ve darmadağın bir haldeydim. Ne yapacağımı bilmiyordum.

Yüzüğü satın aldım. Senedi de yazıp imzaladım. Sadece eşimi boşamak ve kalbimin özlemle beklediği kızla nikâh kıymak kalmıştı.

Sonunda aklıma yatan bir çözüm buldum. Eşime yola çıkacağımı söyleyecektim. Zaten uğraştığım ticaret nedeniyle ara sıra bir yerlere giderdim. Yokluğumun normalden uzun süreceği bahanesiyle de eşimden bu seferlik ailesinin yanında kalmasını isteyecektim. Sonra ona her şeyi itiraf edip anlattığım bir mektup yazacaktım. Ve böylece aramızdaki her şey son derece basit bir şekilde son bulacaktı. Ne kadar da muhteşem bir plandı! Niye daha önce aklıma gelmemişti ki!

Sabah olunca eşime konuyu açtım. Tabii her zaman alışkın olduğu halimle son derece doğal davranmaya çalışıyordum. Ama birden rengi attı. O sakın yüzü sapsarı oldu ve yakınındaki koltuğa adeta çöküp kaldı. Gözlerini yere çevirmiş bir vaziyette oturuyordu. Dudaklarında belli belirsiz hüznünlü bir gülümseme belirmişti. Başını yavaşça yukarı aşağı sallıyordu. Bu haliyle sanki: "İşte ne zamandır beklediğim buydu!" diyordu.

Aman Allah'ım! Ne olmuştu da birden böyle suskunlaşmıştı! Yapmaya niyetlendiğim işi mi anlamıştı? Nasıl haberi olabilirdi ki? Hiçbir sırrı saklı tutamayan bu şehrin gözü kör olsun! O an onunla konuşmak istedim, ama boğazım kurumuş, kelimeler aklımdan uçup gitmişti. Söyleyecek söz bulamıyordum.

Karşısındaki koltuğa oturdum. Ortama ağır bir sessizlik çökmüştü. Tütün tabakasını çıkarmak için elimi cebime attım. Sıkıntılı durumlarda biraz olsun nefeslenebilmek için bir sarma sigaraya sığınırız ya hani! İşte benimkisi de öyleydi. Birden elim cebimde küçük kadife bir kutuya takıldı. Ne kadar da aptalım! Elmas yüzüğü cebimde unutmuşum. Elim kutuya dokununca suç aletini görmüş suçlu gibi birden ürpermişim. Kesin yüzüğü görmüş ve her şeyi anlamıştı. Bakışlarımız buluşur da gözlerimden bir şeyler okuyup anlar diye bakışlarımı kaçırıyordum. Derken fark ettirmeden göz ucuyla ona baktım. Aynen olduğu gibi öylece duruyordu. Hissettiği derin üzüntüye rağmen üzerinde asalet ve yüceliğin izleri görünen taştan bir heykeldi adeta. Bir elini diğerinin üzerine koymuştu. Hala yumuşacık olan o eşsiz yaratılıştaki elleri Mona Lisa'nın ellerini andırıyordu. Parmağında da evlilik yüzüğü ışıldıyordu. Bu yüzük hangi acı hatırayı canlandırmıştı gözümün önünde?

Önünde, dizlerimin üzerine çöktüğüm günü... O yumuşak ellerini öpüyordum. Sonra elimi cebime soktum ve işte bu yüzüğü çıkarıp parmağına taktım. Başımı bağına bastı. Gözlerimi yummuşum ve o anda dünyadaki en mutlu insan ol-

duğumu hissetmiştim. Birden sıcacık gözyaşları yüzüme geldi.

– *“Aman Allah’ım! Sen en mutlu anlarımızda ağlıyor musun?”*

Titrek bir sesle şöyle cevap vermişti:

– *“Seni ne kadar çok sevdiğimi bir bilsen!... Ve bu yüzüğü parmağıma taktığımda neleri feda etmeye razı olduğumu bir bilsen!... Senden yaşça büyüğüm. Bunu biliyorsun. Senden önce de bir evliliğim oldu ama çocuğum olmadı. Bir gün mutlaka sen de benden uzaklaşacak ve sonunda da bu yüzüğü parmağımdan çekip alacaksın. İşte o zaman hangi acılar beni bekliyor olacak, biliyor musun? Ben buna nasıl dayanabileceğim?”*

Onu bağırma basmış ve şöyle demiştim:

– *“Ah bir tanem! Şu dünyada senden uzak durabilecek biri var mı ki?... Allah aşkına bana söz ver! Bir daha senden bu sözleri duymayacağım! Bu söylediklerin yüreğimi yaralıyor.”*

Şüphesiz şimdi bütün bunları hatırlıyordu. Neden bağırıp çağırarak ağlamıyor, bana küfürler etmiyor, en ağır ifadelerle hakaretler yağdırmıyordu? Vallahi bunların hepsi o an gırtlığıma çökmüş, beni boğmak üzere olan suskunluğundan daha kolaydı. O anda yerimden kalkıp onu kollarımın arasına almayı ve beni bağışlayıp affetmesi için önünde yalvarmayı çok istedim.

Fakat, hayır!... Hiç şüphe yok bu arzu da annemin beni uyarıp durduğu bana yapılan büyüden kaynaklanıyordu. Biraz daha direnmeliydim. Bu durum, halletmemiz gereken önümüzdeki sorunun en zor aşamasıydı.

Bu esnada telefon çaldı. Gelen arama adeta beni esaretimden kurtarmıştı. Derin bir nefes aldım ve telefona cevap vermek için koştum. Önemsiz bir aramayı. Sonra paltomu giydim ve kendimi sokağa attım. Arabama bindim ve nereye gideceğimi bilmeden sokaklarda dolaşıp durdum. Aklımdan bin türlü düşünce geçiyordu. Çıldırılmış gibiydim. Düşüncelerimi bir noktada toplayamıyordum. Vallahi o an, yaşadığım sıkıntıdan kurtulmak için, bir kaza geçirip ölüp gitmeyi diledim.

Öğle yemeği vakti geri döndüm. Eve girmeden önce çok kararsızdım. Kendi kendime, acaba eşim şimdi ne yapıyordur, diye soruyordum. Kapının anahtarını çevirdim ve bir hırsız gibi sessizce girdim. Bir de ne göreyim! Ev son derece güzel bir şekilde derlenip toplanmıştı. Çiçekler ıslık ıslık vazolarına yerleştirilmişti. Evin zemini, duvarlar, pencerelerin camları, aynalar... Her yer pırıl pırıldı. Bu nasıl bir delilikti böyle! Hizmetçi de gelmemişken, tek başına bunların hepsini nasıl yapabilişti! Yaşadığı bunca üzüntü ve sıkıntının arasında bunları nasıl bitirebilmişti! Dur bakalım, bunun arkasından ne sürecekti önüme? Acaba bütün bunlar, yerini alacak rakibine, hala kendisinin bu evin hanımı olduğunun ve önüne geçemeyeceğinin ispatı için miydi? Girişin hemen yanında iki tane büyük valizi görünceyse şaşkınlıktan neredeyse küçük dilimi yutacaktım. Sonra önüme çıkıp kendini gösterdi; dış kıyafetini eksiksiz giyinmiş, hazırlanmıştı. Yüzü solgun, gözleri bitkindi. Önüme böyle çıkınca olduğum yerde donup kaldım. Bana bakmadan kısık bir sesle: *“Lütfen arabanla beni ailemin evine götürebilir misin?”* dedi. Sesim titreyerek: *“Nasıl istersen...”* diye cevap verdim.

Sonra valizlere baktı, ardından gözlerini bana çevirip: *“Bunları sen mi taşı-*

sın, ben mi taşıyayım?" diye sordu. Kekeleyerek: "Tabii ki ben taşıyım." dedim. Son derece ağır iki valizi aldım ve arabaya götürüp bagaja yerleştirdim. Kendi kendime: "Allah'ım! Aramızdaki her şey bu kadar kolay mı bitecekti!" diye söyleniyordum.

Az sonra kapıdan çıkıp ağır ağır, itinayla kapıyı kilitledi. Sanki son kez veda ediyormuş gibi dıştan evin her tarafına bakındı. Sonra başı önünde arabaya kadar yürüdü. Kapıyı açıp, her zamanki yaptığığın aksine, arka koltuğa oturdu. Onu ön tarafa, yanıma çağırılmaya niyetlendim bir an. Ama hayır!... Bu gerçekten de şu anda aptalca olmaz mıydı?...

Ellerim titreyerek arabayı çalıştırdım. O anda: "Dur!... Allah aşkına dur!... Unuttum!... Salonun pencerelerini kapatmayı unuttum. Mavi perdeleri güneş mahvedecek." diyerek arkamdan haykırdı. Arabayı durdurdum. Arabadan inip perdeleri kapatmaya eve döndü. Bense yorgunluktan bitip tükenmiş başımı direksiyona dayadım ve kendi kendime söylendim:

– "Ah zavallı! Sana ne artık mavi perdelerden! Güneş onları kötü etmiş ya da etmemiş, sana ne! Çok iyi biliyorsun ki senin onlarla işin bitti artık. Bir daha o perde-ler senin olmayacak. Çok geçmeden o perdeler sana rakip olan bir kadının olacak."

Çok iyi hatırlıyordum; ender bulunan mavi renkteki bu kumaşa rastlayınca-ya kadar çarşı pazarı karış karış dolaşmış, bu perdelerin kumaşını bulur bulmaz da hemen satın almıştı. Sonra da kenarlarının işlemesi ve eteklerinin dikimi için kaç gün uğraşmış, emek harcamıştı! Evimize gelen kim olursa olsun mutlaka bu perdel-lerden, bu perdeleri seçen zevk sahibinden ve dikip işleyen mahir ellerden övgüyle bahsederdi.

Ah zavallı! Sen bir annesin!... Sen bu evin annesin!... Onu sen bu hale getirip düzene koydun. Onu sen koruyup kolladın. Şimdi de, tıpkı çocuğunun esenliğini isteyen bir anne gibi, sonunda başkasının olacak olsa da, bu evin üzerine titriyor, ona zarar verecek herhangi bir şeyden uzak olmasını istiyorsun. Ben ne kadar da katı, taş yürekli biriydim böyle! Seni bütün bunlardan nasıl mahrum edebilirdim ki!

Ah! Keşke çocuk doğurabilseydin!

O dakikalarda, gözümün önünde, yirmili yaşlardaki o genç kızın hayali be-lirmişti. Bu siluet önümde kıvrıla kıvrıla gezinip gülüyor ve bana pis pis bakıyordu. Bu haliyle sanki bana:

– "Eşini gerçekten sırf çocuk sahibi olabilmek için mi terk ediyorsun, yoksa be-nim için mi?" diyordu.

Arabadan ne ara indim, iki adımda bahçeyi ne zaman geçtim bilmiyorum. Kapıyı elimle itip açınca kapının ardında burun buruna gelip çarpıştık. Sonra elini tuttum ve onu evin içine çekip:

– "Burada kalıp mavi perdelerle ilgilenen daha güzel olmaz mı bir tanem?" dedim.

Ne kastettiğimi çok iyi anlamıştı. Gözüne ilişen ilk koltuğa yığıldı ve yüksek sesle, hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı. Keder gözyaşlarına hâkim olabilen kuvvetli sinirleri, sevinç gözyaşlarını bastıramamıştı. O anda kendimi önünde diz çökmüş, ellerini öperken buldum. Sonra elimi cebime attım. Kadife kutusundan elmas yü-

züğü çıkardım ve parmağına taktım. Başımı bağına yasladı. Sıcacık gözyaşları yüzüme damlıyordu.

İşte o anda içimi müthiş bir huzur kapladı. Sanki sırtımdan ağır bir yük kalkmıştı. Ya da denizin ortasında boğulmak üzereydim de dalgalarla, kasırgalarla boğuşup durduktan sonra nihayet sağ salim kendimi bir sahile atmış, sırtımı toprağa yaslamıştım.

Dostum! Bu bir büyü olursa olsun. Ben bu büyüye razıyım. Bu büyüyle huzurluyum. Her ne şekilde olursa olsun bu büyüden kurtulmaya asla razı değilim.

Funding / Finansman: This research received no external funding. / Bu araştırma herhangi bir dış fon almamıştır.

Conflicts of Interest / Çıkar Çatışması: The authors declare no conflict of interest. / Yazar, herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan eder.

Kaynakça

- Akpınar, Fatma. "Suriyeli Öykücü Ülfet el-İdlibî'nin 'وداعا يا دمشق' (Elveda Ey Dimaşk) Adlı Öyküsünün Edebî Tahlili". *Akif* 52/2 (Aralık 2022), 109-128.
- Alamaslı, Elmas. *Modern Suriye Edebiyatı'nda Ülfet El-İdlibî ve Kısa Şâmiyye Adlı Öykü Seçkisinden Seçme Hikâyelerin Teknik İncelenmesi*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2012.
- Albright, Chazda. "Reverse Chronology: how & why to write backwards", 18 Mart 2016. <https://greatstorybook.com/reverse-chronology-write-backwards/>
- Brütsch, Matthias. *When the Past Lies Ahead and the Future Lags Behind: Backward Narration in Film, Television and Literature*. Zurich, 2012.
- Halil b. Ahmed. *Kitâbu'l-Ayn Mu'cem Luğaviy Turâsiy*. Beyrût: Mektebetu Lubnân nâsirûn, 1. Basım, 2004.
- Halîl, Muhammed Kâsim el-. "Ülfet et-Tilfizyûniyye". *es-Sevra Yevmiyye Siyâsiyye*. http://archive.thawra.sy/_print_veiw.asp?FileName=70047397620070324224122
- Hawk, Ray. "What Is Reverse Chronology?", 06 Eylül 2023. https://www.languagehumanities.org/what-is-reverse-chronology.htm?expand_article=1
- İbn Dureyd, Ebû Bekr MUhammed b. el-Hasen. *Cemheratu'l-Luğa*. 3 Cilt. Beyrût: Dâru'l-İlm li'l-Melâyîn, 1987.
- el-İdlibî, Ülfet. *'Âdât ve Tekâlîd el-Hârâtu'd-Dimaşkiyye el-Kadîme Muhâdarât ve Makâlât*. Dimaşk: İşbiyye li'd-Dirâsât ve'n-Neşr ve't-Tevzî', 1996.
- el-İdlibî, Ülfet. *'Asiyu'd-Dem'*. Dimaşk: Dâru Talâs, 2. Basım, 1991.
- el-İdlibî, Ülfet. *Kısa Şâmiyye*. Dimaşk: Dâru Talâs, 3. Basım, 1996.
- el-İdlibî, Ülfet. *ve Yedhaku's-Şeytân*. Dimaşk: Dâru Talâs, 3. Basım, 2004.
- el-İdlibî, Ülfet. *Vedâ'an Yâ Dimaşk*. Dimaşk: Dâru Talâs, 3. Basım, 2001.
- Korkmaz, Bülent. "Suriyeli Yazar Ülfet İdlibî'nin Kadınlar Hamamı". *FE Dergi* 4 1 (2012), 54-63.
- Kula, Mevlüt. "Modern Suriye Hikâyesine Genel Bir Bakış". *Doğu Araştırmaları* 7 (Ocak 2011), 17-48.
- Muhammed Halid, Ramadân. "el-Kıssatu'l-Kasîra fî Sûriyye". *Dirâsât İştirâkiyye* 171-172 (1998), 10-14.
- Muhammed Yusuf Necm. *el-Kıssatu fi'l-Edebi'l-'Arabiyyi'l-Hadîs*. Beyrut: Dâru's-Sekâfe, 1996.
- Tanrıverdi, Eyüp. "Modern Arap Edebiyatında Öykünün Serüveni". *Nüşa* 14/15 (Güz 2004), 111-117.
- Tasa, Muhammet. "Suriye Öykücülerinden Mâcîd Reşîd el-'Uveyyid'in "Sıcak Bir Yaz"ı". *Marife* 6/2 (Güz 2006), 133-150.
- Taş, Mustafa - Eminoğlu, Ali. "Gâde Es-Semmân'ın 'Gözlerin Kaderimdir' Adlı Öyküsünde Cinsiyetçi Tutumların Analizi". *Marife Dini Araştırmalar Dergisi* 22/1 (2022), 425-447.
- Yâfi, Nu'aym el-. *et-Tatavvuru'l-Fennî li Şekli'l-Kıssati'l-Kasîra fi'l-Edebi's-Şamiyyi'l-Hadîs Suriye Lübnan Ürdün Filistin*. Dimaşk: Menşûrâtu İttihâdî'l-Kuttâbî'l-'Arabî, 1982.
- Yazıcı, Hüseyin. "Suriye'de Kısa Öykü". *Şarkiyat Mecmuası* 19 (Haziran 2012), 119-142.
- Yıldız, Musa. "Arap Edebiyatında İlk Modern Kısa Öykü Muhammed Teymûr'un Fî'l-Kitâr'ı". *Nüşa* 2/4 (K 2002), 43-55.
- Dirâsât İştirâkiyye*. Dimaşk, 1998.
- "Ters Kronoloji Ne Demek?" Erişim 12 Ekim 2023. <https://jawoo.com/ters-kronoloji-ne-demek/>